

Lunds Universitet

STVA22

Statsvetenskapliga institutionen

HT19

Handledare: Mia Orange

Pizza, pasta och medborgerligt engagemang

En studie av medborgerligt engagemang i regionerna

Sicilien och Veneto

LUNDS UNIVERSITET

Edwin Andersson och Johanna Fredricsson

Abstract

Medborgerligt engagemang kännetecknas av en vilja att engagera sig i samhället, till exempel en vilja att lösa samhällsproblem. Det kan ta uttryck i allt från valdeltagande till volontärarbete. Denna uppsats har för avsikt att undersöka vilka variabler som kan vara anledning till att det medborgerliga engagemanget skiljer sig mellan olika regioner i samma land. Undersökningen kommer att behandla två regioner i Italien, Veneto i norra Italien och Sicilien i södra Italien. Genom en kvantitativ, komparativ metod kommer uppsatsen att undersöka vilka av variablerna utbildningsnivå, tillgång till samhällstjänster, inkomst, hälsa, miljö, hushåll, säkerhet och arbete som har störst påverkan på det medborgerliga engagemanget. Den data som används är hämtad från Istituto Nazionale di Statistica (Istat), Italiens motsvarighet till Statistiska Centralbyrån, via OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling). Variablerna kommer att delas upp i två grupper som antas ha starka kopplingar till varandra, utbildningsnivå, arbete och inkomst samt tillgång till samhällstjänster, hälsa, miljö, hushåll och säkerhet. Resultatet visar att den andra variabelgruppen har större påverkan på det medborgerliga engagemanget i båda regionerna.

Nyckelord: medborgerligt engagemang, socialt kapital, Robert Putnam, Sicilien, Veneto, organiserad brottslighet

Antal ord: 7153

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Avgränsning	6
1.4 Disposition	6
1.5 Begreppsdefinitioner	6
1.5.2 Socialt kapital	7
1.5.1 Medborgerligt engagemang	7
1.5.3 Organiserad brottslighet och maffia	8
2. Teori	9
2.1 Robert Putnam's teori om socialt kapital	9
3. Metod	13
3.1 Motivering till val av metod	14
3.2 Operationalisering	15
3.2.1 Medborgerligt engagemang	15
3.2.2 Utbildningsnivå	16
3.2.3 Säkerhet	16
3.2.4 Arbete	17
3.2.5 Hushåll	17
3.2.6 Tillgång till samhällstjänster	17
3.2.7 Inkomst	17
3.2.8 Hälsa	18
3.2.9 Miljö	18
4. Material	20
4.1 Motivering till val av material	23
5. Analys och diskussion	24
6. Slutsats	28
7. Referenslista	30

1. Inledning

Att medborgerligt engagemang skiljer sig åt mellan länder är inget nytt. Du behöver endast titta på statistik på hur stort valdeltagandet är i landet för att se skillnader. Att det medborgerliga engagemanget skiljer sig mellan olika regioner i samma land, det är däremot mer unikt.

Medborgerligt engagemang kännetecknas av en vilja att lösa samhällsproblem. Aktivt deltagande i fritids- och kulturföreningar, att läsa lokaltidningen och valdeltagande är några exempel av många uttryck. Många av dessa kan påverkas av de politiska institutionernas effektivitet i landet och därför är det inte föga förvånande att det medborgerliga engagemanget kan skilja sig åt mellan olika områden, särskilt i decentraliserade länder. I decentraliserade länder kan de olika regionerna ha stor egenmakt, vilket i sin tur påverkar den institutionella effektiviteten och det medborgerliga engagemanget. Denna studie har för avsikt att undersöka vilka variabler som har störst påverkan på det medborgerliga engagemanget. För att göra det kommer två regioner i det decentraliserade landet Italien att undersökas, Veneto och Sicilien, två regioner med olika nivå av medborgerligt engagemang.

1.1 Bakgrund

Italien är ett av de länder i Europa med störst regionala skillnader. Anledningen till det är att landet präglas av en lång historia där regionerna varit mer eller mindre självstyrande med stora regionala skillnader politiskt och ekonomiskt. Konsekvenserna av detta har varit svårigheter att ena landet, men också kontroverser angående behovet av detta. Därmed har Italiens styrelseskick gått från decentraliserat till centraliserat och sedan decentraliserats igen, ett mer eller mindre

centrum-periferi-spel (Putnam 2011, s. 32-36). På grund av dessa politiska fluktuationer samt det faktum att Italien är så decentraliserat har landets styrelseskick ofta beskrivits som instabilt.

Italien är en parlamentarisk demokrati, men dess moderna historia har präglats av flera korruptionsskandaler. Bland annat offentliggjordes korruption bland styrande politiker under 1990-talet, där en del av korruptionen handlade om kontakt med maffian (UI 2018). Denna korruptionsskandal var en av anledningarna till att Italien under början av 2000-talet genomförde en del konstitutionella reformeringar där lagarna om regionernas ansvar och makt förtydligades samt förstärktes (Kuhlmann - Hellman 2014, s. 65, 139). Regionerna hade redan betydande makt i och med den decentraliseringsvåg som landet stod inför efter andra världskriget. Denna decentraliseringsvåg innebar att Italien i och med 1947 års konstitution delades in i tjugo regioner och gavs stort eget ansvar. Efter denna konstitution har man kunnat konstatera stora skillnader regionerna emellan då regionerna bland annat gavs möjlighet att lagstifta om offentliga angelägenheter som stadsplanering och bostäder, sjukvård och jordbruk. Även stora delar av utbildningen var numera upp till varje region att bestämma kring (Putnam 2011, s. 28). Detta har resulterat i att regionerna har betydande olikheter i frågor om exempelvis arbetslöshet (OECD 2018a). En faktor som medför ännu större skillnader mellan regionerna är att fem av dessa tjugo regioner, däribland Sicilien, vid konstitutionen gavs av en viss autonomi (Kuhlman - Hellman 2014, s. 65). Italiens politiska instabilitet och betydande regionala skillnader kan alltså ha ett visst ursprung i dessa reformeringar i Italiens förvaltning under de senaste decennierna.

Denna studie har ett särskilt fokus på regionerna Veneto och Sicilien. Valet av regioner grundar sig i de stora skillnaderna mellan det medborgerliga engagemanget i regionerna. I Veneto finner vi Italiens högsta medborgerliga engagemang och i Sicilien det lägsta (OECD 2018a). Veneto ligger i nordöstra Italien, med ett medborgarantal på ungefär 5 miljoner (Nationalencyklopedin 2019a). Sicilien är en ö i södra Italien och har ungefär lika många medborgare som Veneto (Nationalencyklopedin 2019b). Sicilien är en av de fem regionerna som tilldelades visst självstyre vid konstitutionen 1970 med anledningen att separatistiska vågor hade hotat dessa regioner efter andra världskriget (Putnam 2011, s.19).

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka vilka variabler som gör att det medborgerliga engagemanget skiljer sig åt på olika platser. Studien ämnar att avgränsas till Italien där regionerna Sicilien och Veneto kommer att stå i centrum och undersökas samt jämföras. I de två valda regionerna skiljer sig nivån av det medborgerliga engagemanget. Veneto är den region med störst medborgerligt engagemang och Sicilien är den region med lägst i Italien (OECD 2018a). Vad finns det för möjliga anledningar till att en region lyckas engagera sina medborgare medan en annan inte har samma förmåga att engagera? Skiljer sig möjligheterna regionerna emellan och vilka är således skillnaderna?

De variabler som studien har för avsikt att undersöka är utbildningsnivå, säkerhet, inkomst, hushåll, miljö, tillgång till samhällstjänster, hälsa och arbete. Dessa variabler kommer sedan att delas in i två underkategorier i avsnittet om material, följt av motiveringen till valet av att skapa två olika index utifrån dessa variabler och sedan jämföra deras påverkan på det medborgerliga engagemanget. Dessa variabler är valda på grund av att de antas spegla den institutionella effektiviteten och som förväntas påverka det medborgerliga engagemanget. Därmed kan de fungera som avgörande faktorer till att det medborgerliga engagemanget skiftar mellan regionerna Sicilien och Veneto.

Frågeställningarna lyder:

- *Vilka faktorer har störst påverkan på det medborgerliga engagemanget?*
- *Kan skillnaderna för det medborgerliga engagemanget i Veneto och Sicilien förklaras med hjälp av variablerna studien undersöker eller kan det finnas ytterligare saker som påverkar?*

1.3 Avgränsning

Uppsatsen ämnar att undersöka två utvalda regioner i Italien, vilka har valts på grund av deras olikheter i medborgerligt engagemang. För att ta reda på vilka variabler som påverkar det medborgerliga engagemanget mest har vi skapat två index utifrån åtta stycken variabler. Med hjälp av dessa index kommer vi sedan att kunna studera ifall några variabler påverkar medborgerligt engagemang mer än andra. Analysen kommer även göra det möjligt att se vilken grupp av variabler som är viktigast för det medborgerliga engagemanget i regionerna. Denna studie har varit tvungen att avgränsa genom att endast analysera dessa åtta variabler, detta betyder inte att det inte finns andra variabler som också är viktiga förklaringsfaktorer till medborgerligt engagemang.

1.4 Disposition

Inledningsvis har vi redogjort för bakgrund, syfte och frågeställningar för att förtydliga vad denna uppsats kommer att undersöka. Vidare kommer vi att redovisa begreppsdefinitioner och presentera den teori som detta arbete grundar sig i, vilket är Robert Putnams teori om socialt kapital. I detta avsnitt kommer hans teori att förklaras, men vi kommer även presentera en del kritik som riktats till hans teoribildning. Sedan kommer val av metod att presenteras med följd av de operationaliseringar som krävts för att få fram relevant data. Vi kommer att redovisa både de operationaliseringar som gjorts för den data som används, men också redogöra för hur Putnam utifrån hans teoribildning skulle operationalisera. Därefter kommer materialet att redovisas för att fortsättas med en analys och diskussion för att sedan avslutas med en slutsats.

1.5 Begreppsdefinitioner

I detta avsnitt kommer genomgående begrepp att förklaras, medborgerligt engagemang, socialt kapital och organiserad brottslighet. Dessa begrepp är väsentliga för denna uppsats eftersom att vi undersöker ett fall av medborgerligt engagemang som antas bero på skillnader i socialt kapital.

Vidare bör organiserad brottslighet definieras då det i analysen antas vara en av faktorerna till att det medborgerliga engagemanget skiljer sig mellan regionerna.

1.5.2 Socialt kapital

Socialt kapital är ett samhällsvetenskapligt begrepp som syftar till egenskaper vid sociala relationer. Dessa sociala relationer bidrar till en ökad tillit gentemot andra vilket resulterar i en större samverkan människor emellan. Detta gör att människor i det moderna samhället tenderar att öka sitt engagemang och aktivt medlemskap i olika typer av sammanhang, projekt och myndighetsbeslut. I samhällen eller regioner där litet socialt kapital karaktäriserar medborgarna kan det vara svårt att skapa en medborgaranda och således leder detta till svårigheter att bygga upp fungerande institutioner. Socialt kapital skapas, i motsats till andra typer av kapital, som en biprodukt av andra sociala aktiviteter (Nationalencyklopedin 2019e).

Begreppet socialt kapital är använt av flera forskare, exempelvis Pierre Bourdieu, James Coleman och Robert Putnam och definitionerna skiljer sig något åt. I denna studie är det emellertid Robert Putnams definition av socialt kapital som kommer att användas därför att hans definition återspeglar den statsvetenskapliga definitionen. Putnam är en amerikansk statsvetare och forskare och var den person som populariserade begreppet socialt kapital i och med hans forskning kring ämnet, även om begreppet var vedertaget sedan innan. Han menar att ett socialt kapital skapas vid sociala interaktioner och består av sociala nätverk, tillit till andra människor samt normer (Putnam 2011, s.191).

1.5.1 Medborgerligt engagemang

Medborgerligt engagemang (civic engagement) kan definieras som ett engagemang att vilja hitta lösningar på samhällsproblem. Detta kan tas i uttryck på många sätt, allt från att rösta i val och att vara aktiv i en kulturförening till att volontärarbeta (Putnam 2011, s.111). Essentiellt för medborgerligt engagemang är ett förtroende för staten. Har medborgarna ett sådant tenderar de att i större utsträckning engagera sig politiskt, men också engagera sig i andra sociala sammanhang. Faktorer som gynnar det medborgerliga engagemanget är öppenhet i staten,

friheter (såsom yttrandefrihet och tryckfrihet) samt transparens (OECD 2019a). Denna studie grundar sig i idén att ett socialt kapital leder till ett medborgerligt engagemang, således är dessa begrepp sammankopplade.

1.5.3 Organiserad brottslighet och maffia

Organiserad brottslighet kännetecknas enligt Brottsförebyggande Rådet (Brå) av nätverksbaserad och vinstinriktad brottslighet. Metoder för att lyckas med den organiserade brottsligheten skiljer sig åt men kan innebära hot, trakasserier, korruption och våld (Brå 2019). Organisationer som verkar inom organiserad brottslighet har lättare att få fäste i svagare stater, regioner och länder och konsekvensen av en utbredd organiserad brottslighet är att statens anseende sett från ett demokratiskt perspektiv försvagas avsevärt (Sida 2005, s. 23). Det finns olika sätt att hävda sig när en verksamhet opererar med organiserad brottslighet, antingen anonymt eller genom utmanande beteende (exempelvis våldsamt, skräckinjagande), tydliga symboler, loggor, kläder och emblem (Brå 2019).

Maffia är en typ av organiserad brottslighet med rötter på Sicilien, utmärkande drag för denna typ av organiserad brottslighet är konkurrens mellan staten och maffia-grupperingar gällande skydd för egendom och liv. För att lyckas upprätthålla denna typ av organiserad verksamhet gäller det att organisationerna har våldsmonopol och således inte viker sig för det demokratiska samhället och dess institutioner och myndigheter. En organisation likt maffia ägnar också tid till annan affärsverksamhet, såväl illegal som legal – allt från narkotikahandel till arbete inom byggbranschen. Andra viktiga element för denna typ av organiserad brottslighet är makt över politiska beslut och den politiska dagordningen, bland annat genom mutor och våld (Nationalencyklopedin 2019d). Maffian uppkom genom att medborgare hamnade i en beroendeställning till en grupp, maffian. Maffian garanterar medborgarna vissa förnödenheter, exempelvis säkerhet. På så vis tog maffian över rollen som beskyddare, en roll som staten i normala fall har. Det kunde liknas vid en ond cirkel där maffians makt växte medan medborgarnas makt samt förtroende för staten minskade (Putnam 2011, s. 164-165).

2. Teori

2.1 Robert Putnam's teori om socialt kapital

Den amerikanske statsvetaren Robert Putnam var en av de första att applicera det sociala kapitalet på faktiska studier. Han har författat boken "Making democracy work" där han försöker ta reda på vilka anledningar som finns till att effektiviteten i demokratiska institutioner skiljer sig åt mellan italienska regioner, med utgångspunkt på de regionreformer som präglade Italiens politik sedan 1970-talet (Putnam 2011, s. 19). För att mäta den institutionella effektiviteten mäter han tolv olika faktorer, bland annat vilken förmåga regionen hade att implementera politiska reformer, såsom upprättande av daghem och familjekliniker, samt effektiviteten i regionens verksamheter och åtgärdsprocesser, såsom regionernas punktlighet med färdigställande av budgetar och kabinettets stabilitet (Putnam 2011, s. 79-88). Han konstaterade att Italiens regioner skiljde sig markant åt och att det medborgerliga engagemanget var en betydande faktor till dessa skillnader. Han menar således att en regions institutionella effektivitet har en betydande koppling till nivån av medborgerligt engagemang (Putnam 2011, s. 29). För att mäta det medborgerliga engagemanget undersökte han i vilken grad medborgarna var aktiva i olika kultur- och fritidsföreningar, hur stort valdeltagandet är i regionen samt hur stor del av medborgarna som läser tidningen och därmed hänger med i den politiska agendan (Putnam 2011, s. 111).

Putnam menar att ett ökat medborgerligt engagemang leder till högre socialt kapital. Enligt hans teoribildning skapas det sociala kapitalet i samband med att människor interagerar med varandra. Det sociala kapitalet leder sedermera till att politiska institutioner ökar i effektivitet vilket i sin tur bidrar med en förstärkning av demokratin (Putnam 2011, s. 191-192). Han argumenterar även för att det sociala kapitalet medför ett större förtroende till både andra människor och till staten. Detta ökade förtroende leder till att människor i större grad börjar samarbeta och på så sätt får ett

ännu större förtroende. Det blir således en god cirkel (ibid).

Putnams teori om socialt kapital där medborgerligt engagemang är en del av teorin har också kritiserats, bland annat utav Bo Rothstein. Rothsteins bok "Sociala fällor och tillitens problem" både utvecklar och kritiserar Putnams teori om socialt kapital. Rothstein menar att om man tittar på Putnams teori beträffande socialt kapital och applicerar den sammanslagna datan Putnam redovisar går det att dra grundläggande slutsatser om exempelvis ett land, region eller stad där socialt kapital frodas. Det ger en möjlighet att också hitta korrelation mellan hög ekonomisk tillväxt, högt medborgerligt engagemang, stabil och fungerande demokrati och låg grad av korruption samt annan brottslighet – och detta även om man tittar på det tvärtom med ett land, region eller stad där det råder låg grad socialt kapital (Rothstein 2003, s. 88). Det Putnam också redovisar i sin teori är statistiska samband om att rikt socialt kapital resulterar i ett växande medborgerliga engagemanget, där bland annat människor upplevs friskare, rikare, högre lyckoindex, har en mer positivistisk syn på framtiden samt tenderar att vara mer högtbildade än personerna med lågt socialt kapital. Rothstein menar att det absolut kan finnas statistiska samband mellan socialt kapital och andra variabler men att det inte går att fastställa enligt Putnams teori då Putnam inte utrett det kausalt, utan endast sett statistiska samband. Rothstein kritiserar ytterligare en del av Putnams teori, den om att starkt socialt kapital leder till "positivt" växande medborgerligt engagemang i landet, regionen eller staden. Det är inte bevisat att all medborgerligt engagemang är av positiv karaktär för att utveckla demokratin – Rothstein menar att det också kan växa fram "negativa" medborgerliga engagemang, så som kriminalitet i form av organiserad brottslighet. Alltså: alla medborgare i ett samhälle som tenderar att ha högt socialt kapital är inte fria från "negativa" medborgerliga engagemang vilket kan leda till hämmande av den demokratiska utvecklingen (Rothstein 2003, s. 88-89).

I denna studie antas valdeltagande vara en indikator till medborgerligt engagemang, vilket är något Putnam kritiserar. Han menar att valdeltagande inte ensamt bör räknas som medborgerligt engagemang då det har visat sig att det finns olika motiv till att gå och rösta. Det optimala är om en medborgare går och röstar på grund av att hen är politiskt insatt men det är emellertid relativt

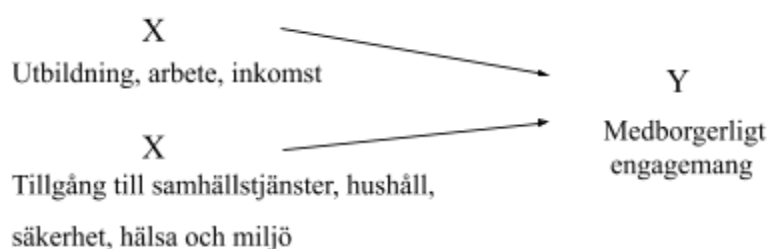
vanligt i områden med hög organiserad brottslighet att medborgarna röstar för att de blir tillsagda att göra det (Putnam 2011, s. 111). För att motivera medborgarna i sådana områden att rösta finns det även tendenser att regionens formella och informella ledare ger förmåner till de som gör det (Putnam 2011, s. 108). Även det faktum att det varit obligatoriskt för medborgare att delta i val gör att valdeltagande som indikator till medborgerligt engagemang bör ifrågasättas (ibid).

Däremot finns det forskare som pekar på att socialt kapital i form av tillit och nätverk har stor betydelse på valdeltagande. Tillit påverkar det sociala kapitalet i den bemärkelsen att en person som har tillit till det politiska systemet, en institutionell tillit, tenderar att engagera sig mer än en person utan tillit. Detta eftersom att man då litar på att ens röst kommer att bli hörd och därför känner att det är meningsfullt att vara med och påverka (Neilson - Paxton 2011, s. 9). Det är däremot viktigt att ha i åtanke att en brist på tilltro till det politiska systemet också kan motivera ens engagemang eftersom att man isåfall kan känna en plikt att förändra situationen (ibid). En studie som utförts av Fennema och Tillie har visat en koppling mellan medborgarnas institutionella tillit och deras benägenhet att delta i politiska val, där de menar att medborgerligt engagemang är en förklaring till valdeltagande (Fennema - Tillie 1999). Deras studie är avgränsad till vissa etniska grupper i Amsterdam, så även om det inte går att generalisera är det ändå rimligt att dra slutsatsen om att valdeltagande bör tas med i beräkningen av medborgerligt engagemang. Vidare har även forskning visat att en människa som kommer i kontakt med andra människor via sociala interaktioner genom exempelvis ideella organisationer eller intresseföreningar får tillgång till information som kan motivera deras politiska engagemang. Således lär man sig av varandra genom diskussioner (Teorell 2003, s. 62). Eftersom att nätverk bildas och gynnar socialt kapital kan ett antagande vara valdeltagande är godtagbart som indikator på ett medborgerligt engagemang, vilket kan motiveras genom att ett socialt kapital leder till nätverk vilket i sin tur leder till valdeltagande. Med detta som bakgrund kommer denna studie att använda valdeltagande som en indikator på medborgerligt engagemang.

För denna studie blir det både aktuellt och intressant att applicera och teoripröva Putnams teori på forskningsfrågan. Putnam har gjort klart att det medborgerliga engagemanget har en stor påverkan på de demokratiska institutionernas effektivitet. Det vi vill undersöka i denna studie är vilka faktorer som har störst påverkan på det medborgerliga engagemanget.

3. Metod

För att svara på frågeställningen ska en kvantitativ, jämförande studie utföras där syftet är att undersöka vilka oberoende variabler (X) som har störst påverkan på den beroende variabeln (Y). I denna undersökning är den beroende variabeln medborgerligt engagemang. En beroende variabel beskriver det studien vill förklara, det som antas bero på andra faktorer och därför kan variera (Esaiasson m.fl. 2012, s. 50). De oberoende variablerna är utbildning, inkomst, arbete, tillgång till samhällstjänster, hushåll, säkerhet, hälsa och miljö. En oberoende variabel är en faktor som påverkar den beroende variabeln och därmed kan antas vara orsaker till variationerna (Esaiasson m.fl. 2012, s. 51). Dessa variabler kommer att grupperas enligt: utbildning, inkomst, arbete samt tillgång till samhällstjänster, hushåll, säkerhet, hälsa och miljö. Motiveringen är att dessa antas ha betydande påverkan på varandra och därmed behövas analyseras tillsammans.

Det metodologiska upplägget för denna studie bygger på statistisk design vilket är ett vanligt sätt att genomföra jämförelser för hur det ena kan komma att påverka det andra enligt: “oberoende variabel → beroende variabel”. Det viktiga vid statistisk design är att samla in stor mängd användbar information/analysenheter (fall) och därefter pröva materialet så att utfallet blir så kontrollerat som möjligt (Esaiasson m.fl. 2012, s 96).

En mest olika design bygger på två fall med olika förklaringsvariabler som får samma utfall. En mest lika design bygger däremot på två fall med lika förklaringsvariabler som får olika utfall (Esaiasson m.fl. 2012, s. 104-106). Eftersom att denna studie behandlar två fall med olika

förklaringsvariabler som också får olika utfall i den beroende variabeln kan inte någon av dessa designer appliceras på denna studie.

Det kvantitativa materialet studien bygger på används sedan i en statistisk analys och det empiriska stödet vi sedan utvinnet från det kvantitativa materialet gör att vi förhoppningsvis får möjligheten att utvinna samband mellan oberoende och beroende variabel. Centralt för denna studie är att genomföra en analys genom procentberäkning och därefter se om någon av våra index som presenteras i materialdelen har påverkan på den beroende variabeln i större utsträckning och om det därefter går att utläsa ett mönster med empiriskt stöd för vår analys.

3.1 Motivering till val av metod

Statistisk design som metodologiskt upplägg för studien innebär att många analysenheter är av intresse för att sedan kunna applicera den insamlade datan och ta hjälp av statistiska analystekniker för att bearbeta materialet, exempelvis regressionsanalys, variansanalyser eller procentberäkningar. Det finns konkreta fördelar med att använda många analysenheter (fall) för att fastställa resultat (Esaiasson m.fl. 2012, s. 100):

- 1) Många analysenheter leder till att vi inte kan koncentrera undersökningen till fall som passar vår teori.
- 2) Undersökningen blir mindre beroende av enstaka, tillfälliga, egenskaper i analysenheterna (fallen).
- 3) Ökad chans till representativ/äkta variation längs relevanta variabler.
- 4) Större möjligheter att ge ett trovärdigt empiriskt stöd till teori och analys.

Eftersom att denna studie undersöker flera oberoende variabler som kan påverka den beroende variabeln är därmed detta ett givet val av metod.

3.2 Operationalisering

I och med att denna studie använder data från OECD blir det naturligt att redogöra för vilka indikatorer OECD använder. Putnams synpunkter på hur han tycker man bör operationalisera vissa av begreppen kommer emellertid också förklaras, eftersom att det råder vissa meningsskiljaktigheter. Anledningen till att det är just dessa variabler som operationaliseras är för att denna studien antar att dessa är förutsättningar till både ett socialt kapital och en institutionell effektivitet.

3.2.1 Medborgerligt engagemang

I sin studie operationaliserar Putnam medborgerligt engagemang genom dessa fyra följande indikatorer (Putnam 2011, s.111-112).

1. Hur utbrett föreningslivet är, det vill säga hur många föreningar med fritids- och kulturinriktningar som finns i området. Exempel på dessa är ornitologiska föreningar, idrottsföreningar, bokklubbar etc.
2. Hur många i området som läser lokaltidningen. Putnam menar att tidningsläsande är en direkt koppling till ett intresse för gemensamma angelägenheter. Det är dessutom en källa till information vilket gynnar ens engagemang.
3. Hur stort valdeltagandet är i folkomröstningar. Här menar däremot Putnam att det inte är optimalt att mäta medborgerligt engagemang efter valdeltagande, särskilt inte i Italien, eftersom att valdeltagandet starkt påverkas av andra faktorer (se diskussion i teoriavsnitt).
4. Frekvens av preferensröstning, vilket argumenteras ha en korrelation till hur maktförhållandena ser ut i området. Preferensröstning innebär att man som väljare får möjlighet att rösta på en specifik kandidat. Detta ska således spegla hur politiskt insatta medborgarna är.

Denna studie kommer däremot att använda sig av OECD:s två indikatorer för att mäta medborgerligt engagemang, då det är den datan som används. Den första är hur många procent av befolkningen som röstade i det senaste valet och den andra är hur stor betydelse medborgares engagemang har haft för de senaste årets stiftande av lagar och förordningar. Det visar således på hur stor genomslagskraft befolkningens engagemang har de facto (OECD 2019a).

3.2.2 Utbildningsnivå

För att mäta utbildningsnivån använder sig OECD av tre indikatorer. Den första mäter hur många år en medborgare förväntas vara i utbildning mellan åldrarna 5 och 39. Den andra indikatorn mäter och jämför skolresultat genom de PISA-undersökningar som genomförs var tredje år (OECD 2019b). PISA står för *Programme for International Student Assessment* och är ett projekt som drivs av OECD där man mäter femtonåringars kunskaper i olika ämnesområden. Syftet är att kunskapsutvärdera för att jämföra och förbättra skolresultat (OECD 2018b). Den tredje indikatorn OECD mäter för att ta reda på landets utbildningsnivå är hur många procent av regionens befolkning mellan 25-64 som har en motsvarande gymnasial utbildning (upper-secondary) (OECD 2019b).

3.2.3 Säkerhet

Frågor om säkerhet, särskilt trygghet, är högst subjektivt. Det kan därför vara svårt att få mätbara siffror på. För att försöka lösa den problematiken och få en uppskattning om säkerheten har OECD operationaliserat genom en undersökning som mäter hur trygga människor känner sig går själva utomhus om natten. Datan hämtar de från Gallup World Poll (OECD 2019c). För att komplettera använder de sig av statistik om hur många mord per 100 000 (hundratusen) personer som begåtts de senaste året. Anledningen till att man avgränsat till mord är för att detta är ett brott som ofta rapporteras, jämfört med många andra brott som tenderar präglas av ett stort mörkertal (ibid).

3.2.4 Arbete

För att undersöka arbetet i olika regioner använder OECD fyra indikatorer. Den första är hur stor del av befolkningen som det senaste året har varit i betalt arbete (employment rate). Den andra indikatorn mäter hur stor del av den arbetslösa befolkningen som är långtidsarbetslösa, dvs. de arbetslösa som aktivt sökt arbete i minst ett år (long-term unemployment rate). Båda dessa indikatorer mäts på medborgare mellan 15 och 64. Den tredje indikatorn som används är arbetssäkerhet bemärkelsen finansiell trygghet man får genom staten (i form av exempelvis bidrag) samt genomsnittligt anställningslängd (job security) och den fjärde mäter genomsnittslönen för heltidsarbete (personal earnings) (OECD 2019d).

3.2.5 Hushåll

OECD använder tre indikatorer för att mäta regionernas hushåll. Den första mäter hur många procent av ett hushålls inkomster som spenderas för basala behov som hyra, vatten, elektricitet etc. Den andra indikatorn mäter hur stor del av regionens medborgare som har tillgång till en vattentoalett. Den tredje indikatorn mäter det genomsnittliga antalet rum per person per bostad (OECD 2019e).

3.2.6 Tillgång till samhällstjänster

OECD använder "tillgång till bredband" som indikator för att mäta medborgarnas tillgång till samhällstjänster (OECD 2019f). Tillgång till bredband är sedan en tid tillbaka en grundläggande rättighet enligt FN – just av den anledningen att människor ska ha möjligheten att ta del av livsavgörande information, nyheter och annat som snabbast möjligt kommer ut via bredband (UN 2016).

3.2.7 Inkomst

OECD använder sig av två indikatorer för att mäta inkomsten i regionen. Den första mäter hushållens egna kapital, dvs. finansiella tillgångar minus lån. Den andra är ett mått på hushållens nettoinkomster, dvs. disponibel inkomst efter skatt (OECD 2019g).

3.2.8 Hälsa

OECD använder två indikatorer för att ta fram ett index för hälsa. Den första indikatorn OECD använder är ett mått på den faktiska genomsnittslivslängden i regionen. Den andra mäter hur medborgarna upplever sin hälsosituation och redovisar ett index för alla personer som svarade att de mår bra eller mycket bra (OECD 2019h).

I sin studie argumenterar Putnam för att hälsa inte är relevant när man ämnar undersöka institutionell effektivitet då hälsotillstånd är ett socialt utfall som påverkas av andra faktorer än politik. Han menar att hälsotillståndet påverkas av levnadssätt och andra individuella val snarare än regeringen (Putnam 2011, s.80). Självklart är hälsotillståndet till stor del influerat av medborgarnas individuella levnadssätt, men denna studie argumenterar för att OECD:s indikatorer, genomsnittslivslängd och upplevd hälsa, är relevanta operationaliseringar då politiska beslut till viss del kan öka möjligheten en bättre hälsa. Ett exempel på detta kan vara regleringar i livsmedelsbranschen, exempelvis punktskatt.

3.2.9 Miljö

Även för miljö-indexet använder OECD två stycken indikatorer för att sammanställa ett index. Det första måttet OECD använder för att mäta miljönivån är vattenkvaliteten för valt område, måttet är byggt på undersökningar efter medborgarnas upplevelser. Den andra indikatorn för detta index mäter luftföroreningar i regionen, det vill säga luftkvalitet (OECD 2019i).

Luftkvalitet är något som Putnam motiverar inte är något som skulle kunna indikera på nivån av institutionell effektivitet då det beror på andra faktorer, som exempelvis geografisk plats och väderleksförhållanden (Putnam 2011, s.80). Denna studie menar däremot att detta ändå är relevant att använda som indikator eftersom att miljön, liksom hälsan, till viss del också grundar sig i politiska beslut, åtgärder och regleringar. Luftkvaliteten i en region kan tänkas bero på vad för infrastruktur det finns, likaså bero på bensinpriser. Naturligtvis kan en region ha vissa fördelar beroende på geografiskt läge och dylikt, men kvaliteten kan också tänkas bero på

exempelvis hur stor del av budgeten staten lägger för att åtgärda luftföroreningar. Med detta som bakgrund motiveras beslutet att använda OECD:s indikatorer för att operationalisera miljö.

4. Material

Tidigare forskning för det medborgerliga engagemanget i de två regionerna Veneto och Sicilien har vi inte kunnat identifiera och det blir därför intressant att denna studie har för uppgift att undersöka ifall någon faktor påverkar det medborgerliga engagemanget i större utsträckning än i den andra regionen. Syftet blir alltså att utifrån materialet hitta de relativa skillnaderna i medborgerliga engagemang mellan Sicilien och Veneto.

	Sicilien	Veneto
	<i>Score [0-10]</i>	<i>Score [0-10]</i>
Medborgerligt engagemang	4,3014	7,5812
Utbildning	3,8892	5,5258
Inkomst	2,8469	4,7051
Arbete	0,0001	6,9493
Tillgång till samhällstjänster	6,1400	7,2723
Hushåll	4,4444	5,0000
Säkerhet	0,0033	9,9979
Hälsa	8,1631	9,7255
Miljö	5,9531	0,0008

Tabell 1 (OECD 2018c)

Det redovisade materialet ovan är en sammanställning av flera olika indikatorer, presenterade i punkt 3.2 *Operationaliseringar*. Materialet presenteras i ett intervall mellan 0-10 där 0 är lägst och 10 är högst.

För att få möjlighet att hitta relativa skillnader mellan olika variabler ämnar vi att redovisa gemensamma index för:

- Arbete, inkomst och utbildning.
- Hushåll, säkerhet, hälsa, tillgång till samhällstjänster och miljö.

De olika indikatorerna i tabell 1 har delats in i två grupper och multiplicerats. Anledningen till att gemensamma index konstruerats för *arbete*, *inkomst* och *utbildningsnivå* är på grund av antagandet att en högre utbildningsnivå resulterar i fler arbetstillfällen samt högre disponibel inkomst för individen. Vidare finner vi antagandet att *säkerhet*, *hälsa*, *hushåll* och *miljö* är subfunktioner till *tillgång till samhällstjänster*, därav har ett gemensamt index konstruerats för dessa. Detta blir således utgångspunkten för denna undersökning. Observera att gemensamma index inte kommer att ha samma intervall som det tidigare redovisade, eftersom att det sker en sammanslagning av index med hjälp av multiplikation och det då blir möjligt att uppnå högre summa än 10. En nackdel med skapandet av gemensamma index är risken för tautologiska samband, denna studie menar att det inte finns en risk för det eftersom att de gemensamma indexen kommer från samma datakälla och är uppbyggda med lika matematisk metod.

	Sicilien	Veneto
A: Utbildning × Arbete × Inkomst	1,784349	3,8697
B: Säkerhet × Hälsa × Miljö × Tillgång till samhällstjänster × Hushåll	6,757427	10,220887
C: Medborgerligt engagemang	4,3014	7,5812

Tabell 2

- **Oberoende variabel:** Utbildning × Arbete × Inkomst
- **Oberoende variabel:** Säkerhet × Hälsa × Miljö × Tillgång till samhällstjänster × Hushåll
- **Beroende variabel:** Medborgerligt engagemang

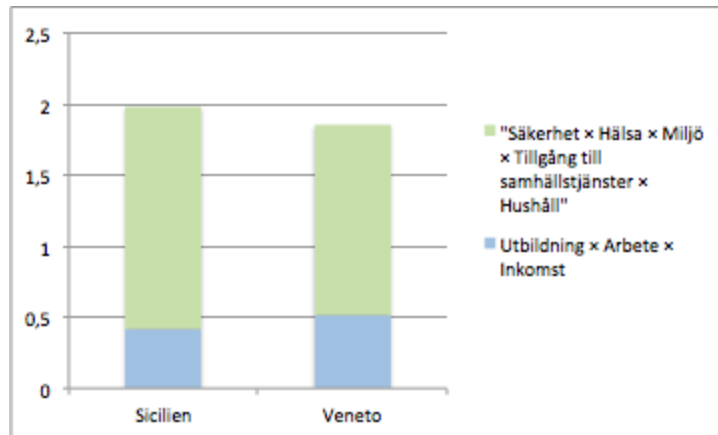
För att få fram vilken förklaringsvariabel som väger tyngst har index A samt index B multiplicerats med medborgerligt engagemang (C) i respektive region. Detta för att se vilken grupp av variabler som väger tyngst för att förklara den relativa skillnaden i medborgerligt engagemang i de båda regionerna.

	Sicilien	Veneto
A ÷ C	1,784349 ÷ 4,3014	3,8697 ÷ 7,5812
B ÷ C	6,757427 ÷ 4,3014	10,220887 ÷ 7,5812
Summa: A ÷ C	0,414829	0,51043
Summa: B ÷ C	1,570983	1,348188
(Summa B ÷ C) ÷ (Summa A ÷ C)	3,787061	2,641278

Tabell 3

Följande diagram illustrerar den relativa skillnaden mellan de oberoende variablerna, det som är tydligt att utläsa är att *säkerhet, hälsa, miljö, tillgång till samhällstjänster och hushåll* skiljer sig markant i relativ skillnad för båda regionerna jämfört med *utbildning, arbete och inkomst*.

- För Sicilien är den relativa skillnaden 3,78 gånger större mellan "*säkerhet, hälsa, miljö, tillgång till samhällstjänster, hushåll*" och "*utbildning, arbete och inkomst*".
- Den relativa skillnaden i Veneto är 2,64 gånger större mellan "*säkerhet, hälsa, miljö, tillgång till samhällstjänster, hushåll*" och "*utbildning, arbete och inkomst*". Går att tyda grafiskt i bilden nedan.

Tabell 4

4.1 Motivering till val av material

Datan som används i denna studie kommer från Noi Italia men är presenterad av OECD. Noi Italia är en del av Istituto Nazionale di Statistica, förkortat och hädanefter refererat till som Istat, vilket är en organisation som sedan 1926 har haft i uppdrag att ta fram officiell statistik för Italien. Syftet med organisationen är att tillhandahålla offentlig information för att minska informationsasymmetri så att alla medborgare har lika möjlighet till oberoende statistik (Istat 2019). Istat är medlem i "The European Statistical System", ESS, vilka tillsammans med Eurostat är ansvariga för offentlig statistik i den Europeiska unionens medlemsländer. De sätter upp riktlinjer och kontrollerar de nationella organisationer som i medlemsländerna ansvarar för landets produktion av statistik (däribland Istat i Italien och SCB i Sverige) så att alla länder anslutna till denna organisation ska ha lika transparent tillgång till statistik (ESS). Istat redovisar alltså sin data till OECD som sammanställer resultatet och publicerar en rapport med alla anslutna regioners resultat. Anledningen till att Istat och OECD utgör den materiella grunden för denna studie är på grund av deras erkända transparens och trovärdighet eftersom de följer internationellt framtagna riktlinjer.

5. Analys och diskussion

Nästa del av denna uppsats kommer att redogöra för det kvantitativa materialet studien behandlar för att sedan redogöra resultatet mot angiven teori, och förhoppningsvis leda till ett övergripande svar på frågeställningarna. Analysen kommer att vara uppbyggd på det sättet att de regionala skillnaderna eller likheterna för Veneto och Sicilien presenteras med definition, med utgångspunkt i det statistiska materialet som använts i studien. Det statistiska resultatet materialet gett gör det därefter möjligt att urskilja mönster till varför medborgerligt engagemang skiljer sig åt och är det således möjligt att se vilken av de angivna oberoende variablerna som har starkast förklaringskraft och/eller är det möjligt att det finns andra variabler som påverkar den beroende variabeln (d.v.s. medborgerligt engagemang).

Italiens regioner är olika i många avseenden, särskilt stora är skillnaderna mellan de nordliga och de sydliga. Diagrammen visar att det finns stora skillnader mellan Veneto och Sicilien. Sicilien hamnar efter Veneto i majoriteten av områdena. De har bland annat lägre utbildningsnivå, fler arbetslösa och högre brottsstatistik. För båda regionerna väger den grupp med variabler som innefattar utbildningsnivå, arbete och inkomst som förklaringsfaktor till medborgerligt engagemang inte lika tungt som den med tillgång till samhällstjänster, säkerhet, hushåll, hälsa och miljö. Denna grupp av variabler kan antas lägga grunden redan i utbildningsnivån. Därmed antas dessa tre variabler ha en tydlig koppling och är därför lämpade att analyseras tillsammans. Motiveringen är att en högre utbildningsnivå i en region leder till fler arbeten och högre medelinkomst. Exempelvis kan man anta att en högre utbildningsnivå också ökar idérikenheten och motiverar entreprenörskap, vilket i sig ger fler arbetstillfällen och bättre tekniska lösningar på problem. Denna variabelgrupp kan tänkas bero lite mer på den individuella personens handlande istället för hur statens politiska beslut ser ut. Däremot har även staten och i detta fall regionerna ett stort ansvar när det handlar om utbildning. Utbildningsnivån kan exempelvis bero hur mycket pengar de olika regionerna väljer att investera i skolväsendet. Eftersom att skolan

tillhör ett av de områden där regionerna själva får besluta kring är det inte föga överraskande att utbildningen skiljer sig åt från region till region i Italien.

Studiens statistiska resultat visar att denna variabelgrupp inte väger lika tungt som förklaringsvariabler till det medborgerliga engagemanget som den andra variabelgruppen. Däremot går det att argumentera för att en högre utbildningsnivå också ökar nivån på samhällstjänster, säkerhet, hushåll, hälsa och miljö, då en högre utbildningsnivå, som tidigare sagt, också kan vara en faktor till problemlösning och nytänkande, vilket kan vara gynnsamt i alla delar av samhället. Alltså är det inte möjligt att säga att den ena variabelgruppen är mindre viktig än den andra eftersom de kan påverka varandra i längre utsträckning än vad statistiken påvisar. Tittar vi på hur organiserad brottslighet är det precis som Rothstein kritik mot Robert Putnams definition på social kapital som säger att allt socialt kapital inte endast medför lagliga eller positiva medborgerliga engagemang. Italien är som tidigare nämnt välkänt för den mytomspunna maffian som verkar i olika delar av Italien. Här kan vi tänka oss att ett möjligt utfall är att den organiserade brottsligheten erbjuder jobb som i sin tur inte redovisas i statistiken, d.v.s. svart arbetskraft. Detta skulle kunna vara fallet för Sicilien i den statistik som OECD redovisar och som sedan används i denna studie.

I både Veneto och Sicilien väger variabelgruppen med tillgång till samhällstjänster, säkerhet, hushåll, hälsa och miljö tyngre som förklaringsfaktor till det medborgerliga engagemanget. Denna variabelgrupp påverkas till stor del av politiska beslut och politiska institutioner. Därmed är det alltså institutionernas effektivitet som styr huruvida starka dessa variabler är. Politiska institutioner kan tänkas försvagas när det finns ett alternativ till staten. Eftersom att den organiserade brottsligheten genomsyrar många delar av samhället är det inte svårt att tro att den direkt eller indirekt skulle påverka det medborgerliga engagemanget. Sicilien har både ett lägre medborgerligt engagemang och en högre brottslighet än Veneto, vilket inte känns helt slumpmässigt. Den organiserade brottsligheten tenderar att få ett starkare fäste i svagare stater och eftersom att den södra delen av Italien historiskt varit svagare i flera avseenden kanske det är en av anledningarna till att maffian har fått ett starkare fäste här. När maffian sedan stärkt sin

position bland medborgarna, bland annat som en beskyddare och arbetsgivare, så riskerar det skapa en ond cirkel. Kontentan är att statens ställning försvagas, likaså de politiska institutionerna, när maffians position förstärks. Maffian kan således ha en stor påverkan på denna variabelgrupp i och med att maffian många gånger fungerar som en beskyddare till medborgarna, därmed möter maffian befolkningens efterfrågan på ett sätt som staten inte klarar av. Putnam menar att sociala interaktioner leder till ett socialt kapital där tillit är grunden och existerar inte denna tillit för andra människor bör det även innefatta staten. Därmed är det möjligt att tilliten förflyttas från staten till maffian.

Rothstein har, som tidigare nämnt, problematiserat att ett högt socialt kapital riskerar att medföra ett negativt medborgerligt engagemang. Det är svårt att mäta vilken typ av medborgerligt engagemang, positivt eller negativt, som finns i regionen men det går däremot att ana att det i Sicilien finns mer av ett negativt medborgerligt engagemang eftersom maffian har ett starkare fäste här än i Veneto. Bland annat kan man genom diagrammen ovan utläsa att brottsligheten är större i den bemärkelsen att det begås fler mord i Sicilien än i Veneto. Även om det inte går att veta ifall dessa brott har kopplingar till den organiserade brottsligheten är det ändå rimligt att anta att denna statistik möjligen kan ha en koppling till ett negativt engagemang där människor sammansluter av andra anledningar än den goda samhällsengagemanget, vilket är det sätt Putnam beskriver medborgerligt engagemang på.

Eftersom att det är dessa variabler som påverkar det medborgerliga engagemanget mest i båda regionerna kan man dra en slutsats om att det är denna sektor man bör satsa på att förbättra ifall man vill öka det medborgerliga engagemanget i regionerna. Det är däremot inte sagt att de andra förklaringsvariablerna också väger tungt eller att de är fränkopplade på något vis. Först och främst är det viktigt att ha i åtanke att den ena variabelgruppen (utbildningsnivå, arbete, inkomst) innehåller färre variabler än den andra variabelgruppen (tillgång till samhällstjänster, säkerhet, hushåll, hälsa och miljö). Detta kan medföra att utfallet inte blir helt sanningsenligt. I undersökningen har dock nya index konstruerats vilket bör minimera denna risk, men det går inte att helt utesluta att det är riskfritt. Vidare är det också viktigt att poängtera problematiken kring

valet av regioner då båda har stora olikheter i både beroende och oberoende variabel. Att regionerna även har olikheter i institutionerna i och med att Sicilien har ett större självstyre än Veneto, gör också att studiens resultat bör problematiseras. Sicilien och Veneto tillhör samma land men har sådana skillnader att de eventuellt skulle kunna uppfattas som olika länder. Även om studien ämnar att redovisa resultat enligt de två gemensamt konstruerade index uppsatsen använder sig av så är det inte uteslutande att andra variabler också är med och tillför ytterligare förklaringskraft till varför det medborgerliga engagemanget skiljer sig åt i de båda regionerna och vad som faktiskt är med och påverkar.

6. Slutsats

Det kan utifrån statistiska beräkningar konstateras att tillgång till samhällstjänster, säkerhet, hushåll, hälsa och miljö har en större påverkan på det medborgerliga engagemanget än vad utbildningsnivå, arbete och inkomst har. Det skulle kunna bero på att exempelvis skolan endast lägger grunden under några år för individen medan tillgång till samhällstjänster, säkerhet, hälsa, miljö och hushåll är av livslång betydelse för individen – exempelvis har en individ svårt att leva med nedsatt hälsa eller utan ett hushåll men har möjlighet att leva ett fullbordat liv utan utbildning.

Det går däremot inte att utesluta att det finns andra faktorer som kan tänkas påverka det medborgerliga engagemanget, bland annat hur utbredd den organiserade brottsligheten är. När tilliten för staten minskar öppnas en dörr för maffian som kan ta över statens roll som beskyddare. Enligt Putnam bidrar medborgerligt engagemang och sociala interaktioner till ett socialt kapital vilket i sin tur medför en ökad institutionell effektivitet. Enligt Putnams teori kan alltså medborgarna i Veneto ha ett större socialt kapital än medborgarna i Sicilien, vilket skulle kunna ta sig i uttryck att Veneto har ett större medborgerligt engagemang. Det är däremot svårt att avgöra eftersom att det sociala kapitalet kan uttrycka sig på andra sätt än det som Putnam beskriver. Detta eftersom, precis som Rothstein menar, att ett högt socialt kapital kan medföra ett negativt medborgerligt engagemang. Det är därför viktigt att problematisera resultatet, eftersom att den organiserade brottsligheten (som skulle kunna tänkas ha fötts ur ett slags negativt medborgerligt engagemang) är mycket mer utbredd på Sicilien än i Veneto.

Frågeställningarna studien ämnade att undersöka var:

- Vilka faktorer har störst påverkan på det medborgerliga engagemanget?
- Kan skillnaderna för det medborgerliga engagemanget i Veneto och Sicilien förklaras med hjälp av variablerna studien undersöker eller kan det finnas ytterligare saker som påverkar?

Variablerna som hade störst påverkan på att det medborgerliga engagemanget i Veneto och Sicilien var variabelgruppen tillgång till samhällstjänster, säkerhet, hushåll, hälsa och miljö. Skillnaderna för det medborgerliga engagemanget kan också bero på andra faktorer, som exempelvis institutionell effektivitet och organiserad brottslighet. Det är därmed svårt att dra en generell slutsats kring vad som har störst påverkan på det medborgerliga engagemanget i de valda regionerna för denna studie.

7. Referenslista

Brottsförebyggande rådet 2019, *Organiserad Brottslighet*. [Elektronisk]

<https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/organiserad-brottslighet.html>

Hämtdatum: 2019-12-03

Esaisson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan*. Vällingby: Norstedts Juridik AB.

European Statistical System. *About ESS*. [Elektronisk]

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/ess/about-us>. Hämtdatum: 2019-12-05

Fennema, Meindert - Jean Tillie 1999. *Political participation and political trust in Amsterdam: civic communities and ethnic networks*. *Journal of Ethnic & Migration Studies*. Vol. 25, nr. 4. P703. 24p.

Istat. *Organisation and activity*. [Elektronisk] <https://www.istat.it/en/organisation-and-activity>.

Hämtdatum: 2019-12-05

Kuhlmann, Sabine - Wollmann, Hellmuth, 2019. *Introduction to Comparative Public Administration*. Edward Elgar Publishing Ltd

Nationalencyklopedin 2019a, *Veneto*. [Elektronisk]

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/veneto>. Hämtdatum 2019-12-06.

Nationalencyklopedin, 2019b. *Sicilien*. [Elektronisk]

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/sicilien>. Hämtdatum: 2019-12-06

Nationalencyklopedin, 2019c. *Korruption*. [Elektronisk]
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/korruption> Hämtdatum: 2019-12-03.

Nationalencyklopedin, 2019d. *Maffia*. [Elektronisk]
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/maffia>. Hämtdatum: 2019-12-06

Nationalencyklopedin, 2019e. *Socialt kapital*. [Elektronisk]
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/socialt-kapital> Hämtdatum:
2019-12-03

OECD, 2018a. *Regions and Cities at a glance 2018 - Italy*. [Elektronisk]
<https://www.oecd.org/cfe/ITALY-Regions-and-Cities-2018.pdf>. Hämtdatum: 2019-12-04

OECD, 2018b. *PISA*. [Elektronisk] <https://www.oecd.org/pisa/>. Hämtdatum: 2019-12-04

OECD, 2019a. *Civic engagement*. [Elektronisk]
<http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/civic-engagement/>. Hämtdatum: 2019-12-04

OECD, 2019b. *Education*. [Elektronisk] <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/education/>.
Hämtdatum: 2019-12-04

OECD, 2019c. *Safety*. [Elektronisk] <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/safety/>.
Hämtdatum: 2019-12-04

OECD, 2019d. *Jobs*. [Elektronisk] <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/jobs/>. Hämtdatum:
2019-12-04

OECD, 2019e. *Housing*. [Elektronisk] <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/housing/>.
Hämtdatum: 2019-12-09

OECD, 2019f. *Veneto (Access to services indicator)*. [Elektronisk]
<https://www.oecdregionalwellbeing.org/ITH3.html>. Hämtdatum: 2019-12-09

OECD 2019g. *Health*. [Elektronisk]
<http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/health/>. Hämtdatum: 2019-12-09

OECD 2019i. *Environment*. [Elektronisk]
<http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/environment/>. Hämtdatum: 2019-12-09

OECD Better Life Index, *Civic engagement*. [Elektronisk]
<http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/civic-engagement/>. Hämtdatum 2019-12-07.

Rothstein, Bo, 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. 1. Uppl. Stockholm: SNS

Teorell, Jan 2003, *Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Networks of Recruitment in Sweden*. Scandinavian Political Studies, Vol. 26 – Nr.

United Nations, 2016. *General Assembly*. [Elektronisk] <https://undocs.org/A/HRC/32/L.20>.
Hämtdatum: 2019-12-09

Utrikespolitiska institutet, Landguiden, 2018. *Italien*. [Elektronisk]
<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/italien/skriv-ut-alla-kapitel/>.
Hämtdatum: 2019-12-03